

Valmistelija

Hallintojohtaja Ari Niskanen, 0400855924, ari.niskanen@vaala.fi

Peruste

Elinkeinot

Perustehtävä/Toiminta-ajatus - Muutokset 2025

Elinkeinopalveluiden tehtävänä on perusedellytysten luominen eri elinkeinoille, yritysneuvonta sekä aktiivinen elinkeinojen kehittämistyö. Tavoitteena on nykyisten yritysten ja työpaikkojen säilyminen, yritysten omistajavaihdosten tukeminen, laajentumishaluisten yritysten auttaminen sekä uusien yritysten saaminen kuntaan. Vahvojen kärki-investointien kautta tavoitellaan elinvoimaa ja kasvua, jota syntyy kehittyvistä ja uusista yrityksistä, investoinneista, lisääntyvistä työpaikoista, vahvasta vetovoimaista ja uusista asukkaista. Toimintaan liittyvät oleellisesti myös kunnan markkinointi uusille asukkaille ja yrittäjille sekä erilaisten tapahtumien järjestämisen mahdollistaminen ja tukeminen. Kunnan päätöksenteon yrityslähtöisyys vahvistaa tekoja elinvoiman ja elinkeinojen puolesta.

Elinkeinojen kehittämistä tehdään Vaalan kunnassa hallinto-osastolla elinkeinojen vastuualueella, mutta myös teknisissä palveluissa erityisesti maankäytön suunnittelun ja kiinteistöjen osalta. Elinkeinojen vastuualueetta johtaa kunnanjohtaja ja vastuualueella työskentelee elinkeinopäällikkö. Elinvoima-asiat on koottu yhteisen elinvoimalautakunnan alle. Elinkeinojen kehittämisen kokonaisuuden johtamisesta vastaa kunnanjohtaja. Osassa asioissa päätöksenteko-oikeus on viranhaltijoilla (esim. tekninen johtaja), osassa taas aina valtuustolla saakka. Kaavoituksessa, maankäytössä sekä teknisellä osastolla luodaan elinvoimaa uusien yritystonttien ja toimitilojen kautta. Lisäksi vahvistamme elinvoimaisuutta kehittyvillä energiaratkaisuilla ja joukkoliikenteellä sekä yritysten kasvua tukevilla infraratkaisuilla ja innovatiivisilla hankinnoilla.

Strategiset tavoitteet ja toimenpiteet:

Etsimme ratkaisuja ja rohkeitakin ideoita kunnan kehittämiseksi. Lisäämme investointeja, yritystoimintaa ja työpaikkoja. Vahvistamme kunnan mielikuvaa elinvoimaisena, modernina, idearikkaana ja luonnonläheisenä asuinkuntana. Meillä on runsaasti potentiaalia yrittäjyydelle ja kehittymiselle.

Vaalassa on positiivinen kokeilukulttuuri – uskallamme rohkeasti sekä onnistua että epäonnistua. Oppiminen ja kehittyminen kokemuksiin ja tutkittuun tietoon perustuen ovat tekemisemme keskiössä. Vaalassa on mahdollista toteuttaa ideoitaan ja unelmiaan. Kaavamme eivät ole kangistuneita eivätkä lupaprosessimme jäykkiä. Virkeä, ennakkoluuloton ja uudenlainen yrittäjyys tuottaa innovatiivisia palveluita ja tuotteita paitsi paikallisyhteisöllemme, myös muualle maailmaan. Kunta mahdollistaa, auttaa, opastaa ja kulkee vierellä. Vaalasta käsin on mahdollista työskennellä ja verkostoitua ympäri maailman.

Yrityspalvelut ja elinkeinojen kehittäminen

Yrittäjällä tai yrittäjäksi aikovalla on Vaalassa käytössä sekä kunnan että yhteistyötahojen neuvontapalveluja ja rahoitusmahdollisuuksia. Autamme yrityksiä yhteistyökumppaneidemme kanssa tarvittaessa mm.

markkinoiden kartoituksessa, liikeidean kehittämisessä, kannattavuuden laskennassa, yrityksen perustamisessa, rahoituksen hakemisessa ja sopivien toimitilojen löytämisessä.

Yrityksiä autetaan kehittämis-, sijoittumis-, rahoituspalveluiden hyödyntämisessä. Elinkeinojen kehittämistyötä tehdään myös kunnan osaomistamassa kehitysyhtiössä Humanpolis Oy:ssä, joka vastaa erityisesti matkailutoimialan kehityksestä. Uusien yritysten perustamisen järjestäminen sekä omistajanvaihdokset hoidetaan yhdessä Oulun seudun uusyrityskeskus ry:n ja Pohjois-Pohjanmaan yrittäjät ry:n kanssa.

UNESCOn Rokua Global Geoparkin alueen matkailu on lisääntynyt, ja tätä kehitystä on tarpeen jatkaa. Humanpolis Oy koordinoi, kehittää, hallinnoi ja toteuttaa Rokua Geopark- aluetta koskevia matkailu-, ympäristö-, kulttuuri- ja hyvinvointihankkeita sekä on alueen ja alueen kuntien aktiivinen edustaja kansallisessa ja kansainvälisessä matkailun ja ympäristön kehittämistyössä.

Yritystilojen ja -tonttien vuokrauksesta ja myymisestä kunnan kiinteistöstrategian mukaisesti vastaa operatiivisesti tekninen johtaja yhdessä kunnanjohtajan ja elinkeinopäällikön kanssa. Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus on teknisen johtajan ja kunnan kaavoittajan vastuulla. Olemassa olevat tontit ja yritysikiinteistöt kootaan yhteisesti kunnan nettisivustolle esille, ja niille päivitetään hinnasto ja varausjärjestelmä. Kuntastrategian mukaisesti panostetaan erityisesti uusiutuvan ja vihreän energian klusterin vahvaan kehitykseen. Matkailun kehittämissuunnitelman toimeenpanoa jatketaan suunnitelman mukaan.

Työllisyyspalvelut

Perustehtävä/Toiminta-ajatus - Muutokset 2024

Vaalan kunnan työllisyyspalvelujen tehtävänä on toteuttaa työllisyyttä edistäviä toimintoja. Keskeisiä tavoitteita ovat palvelujen vaikuttavuuden parantaminen työllisyyden hoidossa, kustannussäästöjen saavuttaminen kunnan taloudessa työttömyyden aiheuttamien kulujen vähentämisessä sekä myönteisen vaikutuksen aikaansaaminen työnhakija-asiakkaiden elämäntilanteeseen. Lisäksi työllisyyspalvelut tukevat ja auttavat yrittäjiä, yrityksiä ja yhdistyksiä kaikissa työllistämiseen liittyvissä tarpeissa. Työtä tehdään kuntalais- sekä työnantajälähtöisesti ja toiminta perustuu yksilölliseen lähestymistapaan. Palvelut suunnitellaan huomioiden työnhakijan ja työnantajan toiveet, tavoitteet sekä kokonaistilanne.

Kunnan työllistämiseen tarkoitetut määrärahat on jaettu korostaen taloudellista vastuuta. Hallinto-osaston työllistäminen koostuu yleishallinnon työllistamisestä ja työpaikkoja yhteistyöllä Vaalassa - hankkeesta. Työmarkkinatuen kuntaosuutta varten on budjetoitu 251 000 euroa. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää tehokkaita työllisyystoimenpiteitä. Työllisyyspalvelut ovat tarjonneet monipuolista tukea ja ohjausta sekä tehneet yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Työnhakijoiden kanssa on laadittu suunnitelmia sekä tarjottu apua mm. työnhakuun, työkokeiluihin ja koulutusmahdollisuuksiin liittyen. Työnantajia on autettu hyödyntämään erilaisia tukimuotoja, kuten TE:n tuet ja Vaalan kunnan työllistämisen kuntalisä. Kuntalisä on suuruudeltaan tällä hetkellä 300 euroa kuukaudessa/palkkatuella työllistetty työtön työnhakija mutta sitä esitetään talousarviossa nostettavan merkittävästi.. Yrityksille ja yhdistyksille on tarjottu konkreettista tukea myös rekrytointiin, hakemuksiin, sopimuksiin sekä markkinointiin ja mainontaan. Työkokeilumahdollisuuksia on vahvistettu ja järjestetty erityisen aktiivisesti sekä tehty työnantajille tutuiksi, samoin osatyökykyisten rekrytointia. Toiminta on ollut aktiivista

myös tapahtumien järjestämisessä ja valmistautumisessa TE-palveluiden siirtymiseen kunnille.

TE-toimistot lakkautetaan ja TE-palvelut siirtyvät kuntien vastuulle 1.1.2025 alkaen. Vaala liittyy osaksi Oulun seudun työllisyysaluetta, johon kuuluu yhteensä 11 kuntaa: Hailuoto, Ii, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu, Pudasjärvi, Tyrnävä, Utajärvi ja Vaala. Oulu toimii työllisyysalueen vastuukuntana. TE-palveluista tulee osa Vaalan kunnan peruspalveluita kuten varhaiskasvatus tai tekniset palvelut. Huomioitavaa on, että pelkän työllisyyden edistämisen lisäksi kyse on ennen kaikkea elinvoiman vahvistamisesta.

Vuoden 2024 osalta voidaan todeta, että valtakunnallisesta ja alueellisesta työmarkkinatilanteesta sekä hallituksen uusista, työllistämistä vaikeuttavista päätöksistä ja lakimuutoksista huolimatta kunnan työttömyysprosentti on ollut kohtuullinen. Työttömien työnhakijoiden määrä on vaihdellut vuoden 2024 aikana 127 ja 160 henkilön välillä. Työttömyysprosentti oli 1/2024 15,1% ja on laskenut kuluvan vuoden aikana ollen 7/2024 13,7%. Työttömyysprosentti lasketaan kunnassa olevan työvoiman mukaan. Työvoima laski Vaalassa vuoden aikana 17 työllisellä. Työvoiman määrä 2024 on 982 henkilöä, kun määrä oli vuonna 2023 999. Yritykset lomauttivat työntekijöitä ja lomautettujen vaalalaisten määrä on ollut korkeahko kuluvan vuoden ajan, ollen 1/2024 29 lomautettua ja vaihdellut kevään aikana, ollen 7/2024 15 lomautettua.

1.7.2024 alkaen valtio kohdensi palkkatukirahat uusin, tiukennetuin ohjeistuksin. Uusien kriteerien myötä valitettavan suuri osa palkkatukihakemuksista on tullut hylättyinä takaisin, niin kunnan mutta myös yritysten osalta. Tämä on vaikuttanut negatiivisesti kunnan sekä yritysten mahdollisuuksiin työllistää työsuhteeseen tai oppisopimustyösuhteeseen ja vähentänyt osaltaan työllistämisen kuntalisän käyttöä yrityksissä. Huomioitavaa on lisäksi, että palkkatukiuudistus (1.7.2023 alkaen) on tuonut merkittäviä muutoksia ja vaikuttanut palkkatukityöllistämisen mahdollisuuksiin. Esimerkiksi palkkatuen jäähyä (aikaraja, jossa tukimahdollisuus samalle työnantajalle katkaistaan) pidentyi 10 kuukaudesta kolmeen vuoteen. Tämä muutos tuli välittömästi voimaan sekä myös takautuvasti. 1.4.2024 poistettiin hallituksen päätöksen mukaan myös 300 euron suojaosa, joka heikentää erityisesti osa-aikatyön tekemistä.

Työllisyyspalveluista tiedottamista tehostettiin edelleen työnantajille ja palkkatukea sekä työllistämisen kuntalisää hyödyntävien yritysten ja yhdistysten määrä on vuoden aikana ollut nouseva, ennen valtion kohdennusmuutoksia. Vuonna 2024 kuntalisän saaneita tai hakemassa olevia työnantajia on ollut 8 kpl (joista 1 kpl Työpaikkoja yhteistyöllä Vaalassa -hankkeen kautta ja 1 kpl hankkeen kautta, jossa sama työnantaja kuin työllisyyspalveluiden peruspalveluiden kautta). Vuonna 2024 kuntalisää hyödynsi 7 työnantajaa. Työllisyyspalveluiden ja työnantajien välinen yhteistyö on ollut mutkatonta ja vireää myös työkokeiluiden osalta. Vuonna 2024 työkokeilusopimuksia on tehty 11 kpl (joista 1 kpl Työpaikkoja yhteistyöllä Vaalassa -hankkeen kautta), vuonna 2023 työkokeilusopimuksia oli yhteensä 12 kpl. Oppilaitosyhteistyö on ollut vireää Oulun, Kainuun sekä Savon suuntiin ja oppisopimuksia on kunnassa meneillään 3 kpl. Oppilaitosten ja yritysten kanssa valmisteltuja oppisopimuksia kariutui yrityksiin useampia kesän 2024 aikana, valtion kiristyneiden kohdennuksien vuoksi. Yrityksiin on kuitenkin ohjattu oppisopimuksia 1 kpl (Työpaikkoja yhteistyöllä Vaalassa -hankkeen kautta).

Kuntouttavaa työtoimintaa on järjestetty Vaalassa hyvinvointialueen toimesta 10/2023 alkaen. Yhteistyö Pohteen ja kunnan työllisyyspalveluiden välillä on erittäin hyvää ja ketterää. Kuntouttavassa työtoiminnassa on ollut yhteensä 16 asiakasta, joista ryhmätoiminnassa 12 ja kunnan järjestämissä kumppanuuspaikoissa 4. Loppuvuoden aikana (10-12/2023) kuntouttavassa työtoiminnassa oli 8 asiakasta. Työllisyyspalveluista on ohjattu tavoitteellisesti monialaista palvelua tarvitsevia asiakkaita myös TYP:n (Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu). TYP-asiakkaita on ollut Vaalassa alkuvuodesta 2024 26 henkilöä, vuonna 2023 TYP-asiakkaita oli yhteensä 28. Työllisyyspalvelut ovat olleet tarpeen mukaan mukana asiakkaan TYP-tapaamisissa.

2.9.2024 voimaan tulleissa lakimuutoksissa toteutui monia muutoksia, jotka vaikuttavat työllisyyspalveluiden järjestämiseen ja sitä kautta kunnan talouteen. Lakimuutosten myötä palkkatukityö ei enää kerrytä työssäoloehtoa. Palkkatukityö voi kuitenkin kerryttää työssäoloehtoa silloin, kun palkkatukea on maksettu 60 vuotta täyttäneen tai alentuneesti työkykyisen palkkaamiseen. Lisäksi työssäoloehdon täyttymiseen tulee muitakin merkittäviä muutoksia. Esimerkiksi ansiosidonnaisen työskentelyedellytyksen pituus kaksinkertaistui. Aiemmin ansiosidonnaista oli mahdollista saada puolen vuoden työskentelyn jälkeen, 2.9.2024 alkaen ansiosidonnaista saadakseen on työskenneltävä vuosi. Ansiosidonnaisen työskentelyedellytys myös euroistetaan. Tällä hetkellä ansiopäivärahan saaminen edellyttää, että henkilö on työskennellyt 18 h/vko noin puolen vuoden ajan. Jatkossa edellytetään, että henkilö on ansainnut kuukaudessa tietyn minimipalkan verran (930 euroa). Myös ikäsidonnaista poikkeuksista luovutaan ja velvoitetyöllistäminen loppui, eli 57 vuotta täyttäneet eivät pääse enää työllistämismuutoksen piiriin, joka on aikaisemmin mahdollistanut heille työpaikan. Myöskään 60 vuotta täyttäneet eivät voi enää täyttää ansiosidonnaisen työskentelyedellytystä työllistämistä edistävässä palvelussa.

Vaalassa on työttöminä työnhakijoina työkyvyttömiä ihmisiä, jotka ovat väärällä etuudella (työmarkkinatuella), koska ovat käyttäneet sairauspäivärahan, mutta eivät ole päässeet työkyvyttömyyseläkkeelle. Uutena kunnan palveluna vuonna 2024 on käynnistynyt työkyvyttömiä työnhakijoiden eläkeprosessit työllisyyspalveluiden ja Oulunkaaren Työterveys Oy:n sekä Pohteen ja TE:n sujuvana yhteistyönä. Pohteen järjestämiin maksuttomiin työttömien terveystarkastuksiin on työllisyyspalveluista asiakkaita myös ohjattu sekä kannustettu osallistumaan aktiivisesti. Perustarkastusaikojat onkin järjestynyt hyvin.

TE24-uudistus tulee vaikuttamaan merkittävästi kunnan talouteen, kun työllisyyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyy kunnille. Talousarviovuoden 2025 tavoitteena on ottaa vastaan TE-palveluiden siirto ja varmistaa sen sujuva integrointi kunnan peruspalveluksi. Kunta ottaa aiempaa suuremman roolin työllisyyden hoidossa, mikä tuo mukanaan sekä mahdollisuuksia että taloudellisia haasteita. Kunnan tulee varautua kattamaan työllisyyspalveluiden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ja samalla se saa vastuulleen Kelan työttömyyden kuntaosuusmaksut eli "sakkomaksut", joiden porrastettu kertyminen alkaa jo 100 päivän jälkeen, kun aiemmin maksua kertyi 300 päivän jälkeen. Paine aitoon työllistämiseen tulee uudistuksen myötä entisestään kasvamaan. Vaalassa aktiivisesti toimineet työllistämistä edistävät palvelut, kuten työkokeilu ja kuntouttava työtoiminta, eivät myöskään enää poista työtöntä työnhakijaa "sakkolistalta". Palkkatuki ei pääsääntöisesti myöskään enää kerrytä työssäoloehtoa kuin tietyillä ehdoilla. Palkkatukiasia sekä työllistämisen

kuntalisä ovat loppuvuoden 2024 aikana vielä tarkemman pohdinnan kohteena ja vaativat kunnalta uudenlaista ja innovatiivista lähestymistapaa työllistämisen tukemiseen.

Työllisyyttä kunnassa pyritään lisäämään kasvattamalla sekä työn kysyntää, tarjontaa että kohtaantoa, keskittyen erityisesti nopeisiin, joustaviin ja vaikuttaviin palveluihin. Tavoitteena on tarjota kasvokkaisia lähipalveluita ja asiakaslähtöisiä ratkaisuja sekä työnhakijoille että työnantajille. Keskeistä on erityisesti elinkeinopalveluiden sekä työllisyyden tiiviimpi nivoutuminen. Tavoitteena on myös parantaa työnhakijoiden työkykyä sekä kehittää heidän työmarkkinavalmiuksiaan tukevia palveluita. Moniammatillisuuden merkitys korostuu erityisesti niiden työnhakija-asiakkaiden kohdalla, jotka ovat vaikeimmassa työmarkkinatilanteessa. Yhteistyö kuntien kesken nousee myös entistä tärkeämmäksi tavoitteiden saavuttamiseksi ja työllisyyden edistämiseksi.

Työpaikkoja yhteistyöllä Vaalassa -hanke on käynnistynyt 1.9.2023 ja jatkuu ainakin 31.8.2025 saakka. Rahoitus on saatu Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselta ja hanke on EU:n osarahoittama. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 284 165 €. Hankebudjetti vuodelle 2025 on arviolta 165000 €. Hanketta toteuttavat koordinaattori ja ohjaaja. Hankevastaavana toimii hankekehittäjä 20 % työaikapanoksella, mihin liittyvät kustannukset sisältyvät myös hankebudjettiin. Henkilöstökustannusten osuus budjetista vuodelle 2025 on 107000 €. Muut kustannukset katetaan 40 % flat rate -osuudella, vuodelle 2025 muihin kuluihin on käytettävissä noin 43000 €. Vaalan kunnan rahoitusosuus on 20 %, mikä on hankkeen toteutusaikana yhteensä 56 836 € ja vuodelle 2025 kunnan rahoitusosuus on noin 30000 €. Hankkeen henkilöstöstä ohjaaja ja koordinaattori aloittivat työnsä suunniteltua myöhemmin, joten hankekustannuksia on säästynyt vuodelta 2023, minkä vuoksi todennäköisesti tullaan hakemaan rahoittajalta hankkeen toteuttamiselle jatkoaikaa vuoden 2025 loppuun saakka.

Hanketoiminnan tavoitteena on edistää työllisyyttä ja kehittää Vaalassa yhteistyöverkostoja vaalalaisten työllisyyden edistämiseksi. Koordinaattori on ollut aktiivisesti yhteydessä paikallisiin yrityksiin ja hakenut piilotyöpaikkoja, avustanut rekrytoinnissa ja informoinut työnantajia mahdollisuuksista saada tukea rekrytointeihin (palkkatuki, kuntalisä). Työnantaja-asiakkaita on ollut kolmisenkymmentä. Lisäksi työnantaja-asiakkaille on luotu mahdollisuuksia verkostoitua yrittäjäkahvien ja valmennusta sekä ajankohtaistapahtumien yhteydessä. Tavoitteena toiminnalle hankkeessa on, että työnantajana toimimisen taidot vahvistuvat ja vuorovaikutus työntekijöiden kanssa on aktiivisempaa sekä täsmätyökykyisten työmahdollisuuksien lisääntyminen ja työnantajien mielikuvien muutos positiivisemmiksi tuetun työllistymisen osalta.

Vuoden 2024 alussa on käynnistetty uusi työllisyyden ja hyvinvoinnin edistämisen palvelupiste Etappi. Etapin tilat sijaitsevat Vaalantiellä vuokratiloissa. Tila toimii työllisyshankkeen työntekijöiden toimipisteenä ja kynnyksettömänä palvelupisteenä kunnan hankkeen tuottamille työllisyyden edistämisen palveluille. Tiloissa avointen ovien ajankohtina työskentelevät myös hyvinvointiosaston hankekoordinaattori HOP-hankkeesta ja sovitusti myös etsivä nuorisotyöntekijä on tavoitettavissa tiloissa. Tiloissa toimivat myös kunnan kehittäjäasiakkaat ja siellä järjestetään myös erilaisia tapahtumia työikäisille sekä kokouksia ja valmennuksia. Tilat toimivat myös etäyhteyksin järjestettävien tilaisuuksien etäseurantapisteenä ja siellä sijaitsee asiakaspiste. Tavoitteena on vakiinnuttaa toimintaa vuoden 2025 aikana.

Hankkeen määrälliset tavoitteet on saavutettu suunnitellun mukaisesti. Kohtaanto-ongelma on kuitenkin tullut esille vahvasti. Vaalassa ei ole työnhakijoita työnantajien tarpeisiin. Tähän tulee jatkossa kiinnittää myös huomio ja suunnata kehittämistyötä tämän ongelman ratkaisuun.

Erilaisia työllisyyttä edistäviä toimintamalleja on suunniteltu ja kokeiltu hankkeen puitteissa. Tämä jatkuu vuoden 2025 aikana aktiivisena toiminnan muotoja, jotta löydetään hyviä käytäntöjä kunnan työllisyyspalveluille. Toiminnan tavoitteena on tuottaa vaalalainen työllisyyspalvelujen toimintamalli tuleville vuosille ja vastata tulevaan TE-palvelujen muutokseen.

Esittelijä	Hallintojohtaja Niskanen Ari
Päätösesitys	Elinvoimalautakunta esittää elinkeinojen ja työllisyyspalveluiden talousarvion hyväksymistä hallitukselle ja edelleen valtuustolle. Elinvoimalautakunta valtuuttaa hallintojohtajan tekemään tarvittavia korjauksia liittyen virheiden korjaamiseen ja tuleviin poliittisiin linjauksiin.
Päätös	Hyväksyttiin